

Rekonstrukce staveb

Při rekonstrukci staveb máme k dispozici studia pramenů historických, ikonografických, jazykových i analogie etnografické. Hlavním zdrojem poznání jsou prameny získané archeologickými heuristickými metodami. Rekonstrukce domů z pravěku vychází ze zaniklých staveb, a tudíž musí vycházet z jednotlivých nálezů a etnografických interpretací.

Jde o stavby z **neolitu, eneolitu, doby bronzové** a většina hmotné kultury pochází ze **středověku**. Je to velmi rozsáhlé období, ale musíme brát v úvahu, že společnost začala stavět obydlí v neolitu. Počátky jsou spojeny s neolitickou revolucí, kdy společnost se usadila. S postupným vývojem lidské společnosti dochází k rozvoji stavitelství a začínají se vytvářet různé typy rekonstrukcí.

Pramenná základna

Základové konstrukce

Z technického hlediska rozeznáváme: **základové patky, základové pásy**, do méně únosných půd **základové rošty** a **piloty** pro půdy neúnosné. Za předstupeň můžeme také považovat nevyvinutou formu **spodní části svislých nosných konstrukcí zapuštěné do země**.

Pozůstatky dřevěných sloupů a kůlů projevují v podobě **kulových jamek, žlábků** s barevně odlišenou výplní.

- **Kulová jamka**
- **Sloupovou jamka**
- **Stěnové žlaby**
- **Piloty**
  - A) **Opřené**
  - B) **Vetknuté**
  - C) **Plovoucí**

Nálezy: **Švýcarsko – Curych (Mozartstrasse)** - st.d.br., **Greifensee (Böschen)** – poz.d.br.,
J Itálie – Gardské jezero

Materiál: **kmeny stromů** (loupané i neloupané, zahrocené), velký i malý průměr

■ **Podezdívka**

Nálezy: **Nižná Myšla** - st.d. br., **Alpy-Savognin-Pandal** - stř.d. br.

S podezdívkami domů se často srovnává kamenné zidky hrobových konstrukcí v neolitu a době bronzové – př. **Greifensee**

■ **Plošné podlahové substrukce**

Nachází se na blatných sídlištích, kde je podklad rašelina nebo nivní půdy

Nálezy: **ČR**-nespolehlivě datovaný nálezy z **Františkových Lázní** - poz.d.br.

■ **Podlahy**

Typická pravěká podlaha byl **začištěný a udusaný povrch země**, ojediněle pokryta

pískem, dřevěné podlahy, nedochovaný organický povrch země, vydláždění

kameny – poz.d. br. **Pobědám na Slovensku**, známé bylo i nanášení **lepenice z čisté hlíny, spráše,...**

Nadzemní podlaží

Dokazují se složitěji, ale doklady již existují. Nosné konstrukce podlahy patra byly z **celých nebo půlených kmenů** pokrytých **hrubou lepenicí z hlíny smíchané s řezankou, pískem nebo plaveninami**. Stále ještě dnes nevíme jak byly spojeny podlahy patra a stěn. **Patrové domy** se objevují už v **neolitu**. Patrovou stavbu rozeznáme robustní konstrukcí stěn nebo nápadně předimenzovaný vnitřní nosný systém stavby, př. **Olomouc-Slavonín** - stř.d.b. Může jít však i o využívání půdy (podstřeší) a to se dokazuje obtížněji, př. **sídliště v ml. a pozd.d.b.** Zde však musíme uvažovat, zda podstřeší nepřekáželo odvodu dýmu a zda se pak neproměnil na dymník.

Stěny

- Svislá konstrukce, která obklopuje vymezený prostor, bez ohledu na techniku
- Nejjednodušší: svislá plocha přírodního skalního útvaru nebo umělého výkopu v zemi
- Dělení: a) **Skeletové** 1) **Kulové** konstrukce přístěnných sloupků
stěny vyplétané proutím a omazané hlínou

drážková konstrukce
stěny ze svislých břev
skeletové stěny s hliněnou výplní

2) Štenýře

- b) **Blokové** Roubená stavba
Kleštinová konstrukce
Stavba s hliněnými stěnami
Celokamenné zděné stavby

- U všech staveb s hliněnou omazávkou musíme počítat s mnoha úpravami povrchu: bílení, natírání, barevné hlínky, plastická výzdoba stěn
- Další typy stěn, které jsou méně známé: **Stěny se dvěma plentami nebo jádrem, stěny z rašeliny a drnů**

Střecha

Hmotný důkaz o existenci střechy nemáme, protože se nadpovrchové konstrukce nedochovaly. Můžeme však vycházet z ikonografických pramenů a etnografických paralel. Střechy rozlišujeme podle různých kritérií.

Nejdůležitější dělení ke vztahu k jiným konstrukcím domu je , za přenášejí zatížení do země nebo do stěn.

1) do země 1a) KONSTRUKCE SOCHOVÁ

1b) KONSTRUKCE NŮŽKOVÁ – též označováno jako oblouková socha

1c) KONSTRUKCE S DVOJICEMI SLOUPŮ

2) do stěn 2a) KROV S HŘEBENOVOU VAZNICÍ

Krov polosochový

Krov nůžkový

Hřebenová vaznice spočívá na hřebenových stěnách

2b) KROV KROKVOVÝ – krytinu nesou krokve

Bezstropý, s krokvemi začepovanými do okapové vaznice nebo věnce srubu

S krokvemi začepovanými do stropnice

2c) KROV HAMBÁLKOVÝ

2d) POKROČILEJŠÍ KROVY VAZNICOVÉ SOUSTAVY – středověk a novověk

Do několika druhů dělíme střechy podle sklonu a tvaru

1) STŘECHY PLOCHÉ – do 10°,

2) STŘECHY SKLONITÉ – do 45°šikmé, 45-89° strmé

2a) STŘECHA PULTOVÁ

2b) STŘECHA SEDLOVÁ

2c) STŘECHA VALBOVÁ

2d) STŘECHA STANOVÁ

2e) STŘECHA KUŽELOVÁ

Další tvary, např. **polovalbová, podlomená, mansardová**, jsou odvozeny od těchto základních typů.

Pro **d. br.** jsou typické **valbové střechy s hřebenovou vaznicí uvnitř půdorysu – Morava:**

Olomouc-Slavonín – stf.d.bronzová, **Lovčičky** – ml.d.bronzová

Otázkou zůstává, čím byly střechy v pravěku pokryty. Většina badatelů se domnívá, že šlo o **doškovou krytinu** – jediný důkaz je na lokalitě **Ehrenstein**, dále v neolitu to mohla být **březová kůra** – sídliště při řece **Modloně v Rusku, dřevěné trhanice** – názor badatele **W. Mayera – Christiana** (teorie je podložena použitím této krytiny indiánskými kmeny ze **SZ pobřeží S Ameriky**), dřevěné šindele vyrobené z rovného (nejčastěji jehličnatého) dřeva – poz.d.br. na lok. **Zug-„Sumpf“** ve **Švýcarsku**

Otvory

Každá obytná stavba v pravěku musela mít nějaké otvory, které plnily určitou funkci:

- **Vstupní otvor** (dveře) – Doba Bronzová – **Švýcarsko** – jezerní sídliště, nález klíčů
k odsouvání závor = zamykání staveb
- **Otvory pro přístup světla** (okna)

- **Otvor pro odvod dýmu z podstřeší (dymníky)** – hypotetická úvaha
- **Otvory v podlaže pro praktický účel** - stavby postavené na jezerní hladině nebo v bažině

Východisko rekonstrukce

Dobře dochované konstrukce se nacházejí ve vlhkém prostředí. Takové místa jsou v Evropě poměrně vzácné. Zachovány jsou pouze tzv. nákolní osady v **podhůří Alp (J Německo, Švýcarsko, V Francie, S Itálie, Slovinsko, Rakousko)**, v **Polsku, S Německu, V Evropě**. U nás máme také několik lokalit: **Františkovy lázně, Libičany u Pardubic**.

Většina evropských nalezišť nacházíme v tzv. minerálních púdách, které uchovávají organické zbytky jen minimálně nebo vůbec.

Při pokusu o rekonstrukci a interpretaci musíme řešit tři základní problémy:

- **Úplnost**
- **Příslušnost**
- **Věrohodnost**

Materiál: dřevo, kámen, hlína

Datace **denrochronologie**

Na závěr bych pouze zmínila, že stavba domu není jenom technickou záležitostí, ale musíme brát v úvahu i ostatní sféry kultury, které jsou navíc ovlivněny a omezeny archeologickými nepoznatelnými faktory, což je např. *charakter rodiny, způsob hospodaření a obživy, sociální status a role stavebníka, majetnost, faktory náboženské, sociální a kulturní normy dané společností*. Většinou mohla být otázka techniky vyřešena stavebníkem, ale nemusela být přijata společností.

Literatura

Sklenářová, Z.: MOŽNOSTI A PROBLÉMY REKONSTRUKCE PRAVĚKÝCH OBYTNÝCH STAVEB, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4/2003, 11-39.

Vařeka, P.: Příspěvky k problematice vypovídacích možností konstrukčních reliktnů středověkého vesnického domu, Archeologické rozhledy 43/1991, Praha, 585-592.